

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

УДК 378.093.5.011.3-051:[811.161.2+821.161.2]:37.018.43

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14927324>

Дистанційне навчання майбутніх учителів української мови та літератури: виклики та перспективи

Бондаренко Ірина Станіславівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології
Запорізького національного університету, 69600, м. Запоріжжя, вул.
Університетська 66, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8945-986X>

Доброскок Світлана Олександрівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури
Запорізького національного університету, 69600, м. Запоріжжя, вул.
Університетська 66, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6545-9766>

Прийнято: 12.02.2025 | Опубліковано: 25.02.2025

Анотація. У статті розглядаються особливості організації дистанційного навчання майбутніх вчителів української мови та літератури на прикладі філологічного факультету Запорізького національного університету в умовах цифрової трансформації освіти, спричиненої низкою безпекових, соціально-економічних, технологічних і нормативно-правових чинників. З огляду на мету дослідження, проаналізовано історичну ретроспективу, ключові виклики та перспективи використання онлайн-ресурсів, платформ та інтерактивних технологій у підготовці майбутніх вчителів-словесників. Акцентовано увагу на необхідності формування цифрової компетентності

*педагогів, розробці ефективних методик викладання мовно-літературних дисциплін у дистанційному форматі та впровадженні інноваційних підходів до оцінювання знань. Визначено роль комунікативних і творчих методів у підвищенні ефективності онлайн-навчання. У роботі здійснено порівняльний аналіз навчальних платформ дистанційної освіти Open University (Велика Британія) та Запорізького національного університету. Робота спирається на вітчизняну нормативно-правову базу, що регламентує порядок упровадження дистанційної освіти, та нормативні документи Запорізького національного університету, у яких визначається основна модель освітнього процесу в дистанційному форматі. Для реалізації поставлених завдань було використано **методи** аналізу наукової літератури, узагальнення, спостереження та систематизації. **Результати дослідження** доводять важливість подальшого вивчення проблеми підготовки вчителів української мови та літератури у світлі сучасних викликів: зростаючої ролі дистанційного навчання, розвитку цифрової компетентності, індивідуального підходу до здобувачів освіти, підготовки до викладання в різних умовах, необхідності розвивати комунікативні навички. **Висновок** засвідчує: адаптація освітнього процесу до сучасних вимог сприятиме підготовці конкурентоспроможних учителів-філологів.*

***Ключові слова:** дистанційна освіта, здобувачі освіти, вчителі-словесники, середня освіта, вчитель української мови та літератури, дистанційна платформа.*

Distance Learning for Future Teachers of Ukrainian Language and Literature: Challenges and Prospects

Bondarenko Iryna Stanislavivna

PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Slavic Philology
Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine,
69600, <https://orcid.org/0000-0001-8945-986X>

Dobroskok Svitlana Oleksandrivna

PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Ukrainian Literature
Zaporizhzhia National University, 66, Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine,
69600, <https://orcid.org/0000-0002-6545-9766>

***Abstract.** The article deals with the peculiarities of organising distance learning for future teachers of Ukrainian language and literature on the example of the Faculty of Philology of Zaporizhzhia National University in the context of digital transformation of education caused by a number of security, socio-economic, technological and regulatory factors. Given the **purpose** of the study, the historical retrospective, key challenges and prospects of using online resources, platforms and interactive technologies in the training of future language teachers are analysed. Attention is focused on the need to form the digital competence of teachers, develop effective methods of teaching language and literature disciplines in a distance format and introduce innovative approaches to knowledge assessment. The role of communicative and creative methods in improving the effectiveness of online learning is determined. A comparative analysis of the distance education platforms of Open University (UK) and Zaporizhzhia National University is carried out. The work is based on the national regulatory framework governing the implementation of distance education and the regulatory documents of Zaporizhzhia National University, which define the basic model of the educational process in a distance format. The **methods** of scientific literature analysis, generalisation, observation and systematisation were used to achieve the set tasks. The **results** of the study prove the importance of further studying the problem of training teachers of the Ukrainian language and literature in the light of modern challenges: the growing role of distance learning, the development of digital competence, an individual approach to students, preparation for teaching in different settings, the need to develop communication skills. The **conclusion** is that the*

adaptation of the educational process to modern requirements will contribute to the training of competitive philology teachers.

Keywords: *distance education, students, language teachers, secondary education, teacher of Ukrainian language and literature, distance platform.*

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни російської федерації проти України освіта є тим соціальним інститутом, що забезпечує сталий розвиток українського суспільства. Останнім часом під впливом суспільно-політичних, економічних і соціокультурних реалій сформувалася унікальна модель освіти – дистанційна, що постає відкритою системою для прийняття світового досвіду навчання й творення інтелектуального простору самореалізації кожного громадянина.

В останні роки дистанційне навчання продемонструвало високий рівень цифрової грамотності учасників освітнього процесу та, водночас, ефективність комунікаційної стратегії українських педагогів. Направду, вітчизняний академічний досвід став повсюдним, оскільки залучає українців до навчання у різних куточках світу. Дистанційна освіта як індивідуалізована траєкторія здобуття освіти стимулювала розширення діапазону психолого-педагогічних технологій і методик навчання. Про це свідчить і позиція Міністерства освіти й науки: «Війна не лише ставить перед українською освітою й наукою надзвичайні виклики, а й стимулює розвиток нових стратегій та інноваційних підходів, спрямованих на забезпечення стійкості та відновлення країни. Зараз маємо основні фокуси – це відновлення закладів, безпечні умови для очної освіти, якісне дистанційне навчання та психологічна стійкість» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дистанційної освіти перебувала в полі зору світових науковців, починаючи з 90-х рр. ХХ ст.: праці У. Берната, Ф. В. Буша, Д. Гарца, А. Ганфт, О. Завацкі-Ріхтера, Б. Дж. Кремера, Б. Мошнер, В.-Д. Шольца, Д. Шульте, Т. Хюльсмана. Так, Д. Кіган у праці «Foundations of distance education» (1990) наводить низку маркерів дистанційної

освіти, які відрізняють її від «традиційної»: «квазіперманентна сепарація» [2, р. 44] викладача/вчителя та учня/студента протягом усього процесу навчання; вплив освітньої установи як на планування і підготовку навчальних матеріалів, так і на сервіси підтримки студентів (це відрізняє її від програм приватного навчання та самоосвіти); використання «технічних медіа» [2, р. 44] (авторська термінологія, що позначала поняття «комунікаційні технології»); забезпечення «двоканального» [2, р. 44] спілкування, ініційованого студентом або викладачем; функціонування «квазіперманентної» групи протягом усього освітнього процесу, а отже, перевага одноосібного навчання з можливістю періодичних зустрічей як для дидактичних цілей, так і для соціалізації [2, р. 44].

Звичайно, з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій змінювалася не лише риторика, а й методологія міждисциплінарних досліджень дистанційного навчання. «Дистанційна освіта звела нанівець тисячолітню концепцію освітнього процесу, орієнтовану на інтраперсональну комунікацію в групі – віч-на-віч, замінивши її позаособистісною («apersonal») формою спілкування, опосередкованою комунікаційними технологіями» [2, р. 67], – резюмував Д. Кіган.

На думку Т. Андерсена та Дж. Дрона, «дистанційне навчання є технологічно опосередкованою модальністю, яка розвивалася разом із розвитком таких технологій, як відеоконференції, телебачення та Інтернет» [3, р. 28]. Дослідники наводять цікаву метафору щодо моделі дистанційного навчання, у якому «педагогіка й технології переплітаються в танці, де рухи одного визначають рухи іншого» [3, р. 37].

Багатовекторність дистанційного навчання зумовлює широкий термінологічний діапазон позначення віртуальних інтерактивних методик трансляції нових знань, навичок і цінностей. Наразі ми послуговуємося такими поняттями, як «дистрибутивне навчання» («distributed learning»), «Е-навчання», «онлайн-навчання», «М-навчання».

Говорячи про витoki дистанційного навчання, Б. Холмберг вказує на дату – 20 березня 1728 року, коли в газеті «Boston Gazette» учитель Калєб Філлїпс розмістив рекламу про дистанційні курси швидкочитання, зауважуючи, що «люди, які бажають оволодіти цим мистецтвом, можуть отримати такі ж досконалі настанови, як і ті, хто живе в Бостоні, за допомогою щотижневих поштових надходжень із відповідними настановами» [4, р. 12].

Водночас низка вітчизняних і зарубіжних дослідників згадують ім'я британського стенографа, видавця, викладача англійської мови І. Пітмена, який у 1840 р. запровадив систему зворотної комунікації зі студентами через послуги поштового зв'язку. Розробник «скоропису Пітмена» надсилав своїм учням листівки з транскрибованими текстами в обмін на їх правки. Цікаво, що практичним завданнями для студентів було стенографування уривків Біблії. Елемент фідбеку студентів став рушійним важелем у навчальній моделі ученого. Наприкінці ХІХ ст. у Великій Британії був заснований перший у Західній Європі коледж з дистанційною формою навчання Wolsey Hall Oxford.

Б. Кремер і Д. Шульте згадують ім'я А. Тікнор, яка у 1881 р. заснувала Товариство заохочення навчання вдома (Society to Encourage Studies at Home), місією якого поставала заочна/дистанційна освіта жінок [5, р. 28]. Згодом сподвижниця відкрила першу в США заочну школу та започаткувала публічні бібліотеки в Массачусетсі. Відомо, що у своїй структурі школа мала шість факультетів, на яких викладалися 24 курси з історії, мистецтва, літератури, французької та німецької мов. 1887 р. в освітньому закладі навчалося 7086 студенток. Дослідники пов'язують активний розвиток дистанційної освіти з появою радіо та телебачення, які уможливили аудіо-, відеозаписи навчальних курсів. «Утім, тільки після успішної діяльності Відкритого університету Великої Британії (Open University) розпочався справжній рух щодо розбудови дистанційної освіти у Західній Європі», – зауважують Б. Кремер і Д. Шульте [5, р. 28].

Серед вітчизняних дослідників відзначимо праці В. Бикова, В. Кухаренка, В. Бондаренка, О. Мельник, О. Огієнко, В. Олійника та ін. В. Биков одним із перших в українській педагогіці репрезентував комплексний підхід до моделей дистанційної освіти, зауваживши: «Е-дистанційне навчання (електронне дистанційне навчання) – різновид дистанційного навчання, за яким учасники навчально-виховного процесу здійснюють переважно індивідуалізовану навчально-виховну взаємодію як асинхронно, так і синхронно в часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи доставки засобів навчання та інших інформаційних об'єктів, медіа навчальні засоби та інформаційно-комунікаційні технології» [6, с. 80]. Водночас дослідник визначив низку характерних ознак дистанційного навчання: гнучкість й адаптивність, модульність, економічна ефективність, спеціалізований контроль якості навчання, «нова роль викладача» [6], використання спеціалізованих технологій.

Суголосну позицію демонструє О. Мельник, вказуючи, що «дистанційною формою здобуття освіти можна вважати таку, що передбачає створення цифрового освітнього середовища, яке забезпечує опосередковану взаємодію віддалених один від одного учасників освітнього процесу та функціонує за допомогою ІКТ» [7, с. 155].

Отже, як бачимо, дистанційне навчання неодноразово ставало предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних авторів. Однак вивчення особливостей дистанційного навчання майбутніх вчителів української мови та літератури, зумовленого глобальними освітніми змінами, необхідністю цифрової грамотності та адаптації освіти до сучасних умов, зумовлює актуальність запропонованої розвідки. Переконані, що вона сприятиме підготовці конкурентоспроможних, компетентних педагогів, здатних ефективно працювати в умовах цифрової трансформації освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті стала спроба дослідити особливості організації дистанційного навчання майбутніх

учителів української мови та літератури на прикладі філологічного факультету Запорізького національного університету.

У процесі її реалізації маємо вирішити такі завдання:

1. Проаналізувати теоретичні засади дистанційного навчання в історичній ретроспективі.
2. Окреслити основні виклики, з якими стикнулися викладачі та здобувачі освіти в процесі організації дистанційного навчання.
3. Визначити ефективні цифрові платформи та інструменти для забезпечення якісної дистанційної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури.
4. Запропонувати шляхи вдосконалення дистанційного навчання в підготовці майбутніх учителів-словесників.

Виклад основного матеріалу. За останні роки в Україні дистанційна освіта набула особливого розвитку та значення. Передусім це пов'язано з глобальними й суспільно-політичними викликами, які докорінно змінили не лише життєві траєкторії українців, а й спричинили переформатування діяльності всіх державних і соціальних інституцій. Так, у 2020 році відбулися трансформаційні зміни у глобальному розвитку, спровоковані пандемією COVID-19. В умовах соціального дистанціювання й карантинних заходів цифрові ініціативи стали життєво важливим інструментом для вирішення проблем ізоляції, інформування й залучення спільноти до співпраці з органами державного управління. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну ще більше актуалізувало важливість дистанційного навчання, перетворюючи освітні заклади не тільки на пункти навчання, а й на центри незламності й підтримки українців.

У вітчизняній науці проблема інформаційно-комунікаційних технологій та методик викладання у форматі дистанційного навчання набувала актуальності ще на початку XXI ст.

Звичайно, в умовах повномасштабної війни дистанційна освіта стала єдиною можливим інструментом здобуття освіти, особливо у прифронтових регіонах. На цю обставину вказує М. Хитько: «Дистанційне навчання в умовах воєнного стану має бути орієнтоване насамперед на такі категорії здобувачів освіти як школярі, що проживають у важкодоступних і територіально віддалених від загальноосвітніх навчальних закладів; абітурієнти, які готуються до вступу до закладів вищої освіти; громадяни України, які змушені тимчасово або постійно проживати за межами держави» [8, с. 73].

Упровадження моделей дистанційного навчання, а відтак і їх наукового осмислення, пов'язане з процесами розбудови інформаційного суспільства та цифровізацією всіх ланок суспільного життя в Україні. За останні роки Україна значно посилала свої позиції в цифровому реформуванні державного апарату й підзвітності влади. Цьому сприяє створення профільного центрального органу виконавчої влади – Міністерства цифрової трансформації. Цифровізація охопила не лише простір електронного документообігу (Open Data), а й сферу цифрової освіти й електронної участі громадян України. У 2019 р. Міністерство цифрової трансформації України започаткувало низку проєктів, спрямованих на цифровізацію освіти. Програма «Цифрова освіта. Національна кампанія з цифрової грамотності» мала на меті за 3 роки навчити цифрової грамотності 6 млн українців. Проєкт мав онлайнскладову – платформу, де розміщені безкоштовні курси з цифрової грамотності й офлайнскладову – мережу партнерських хабів цифрової освіти по всій країні, де можна отримати доступ до інтернету та цифрових гаджетів [9]. Наразі в Україні почасті реалізована програма автоматизації основних навчальних процесів – створення електронних щоденників і підручників. У березні 2021 р. Міністр цифрової трансформації М. Федоров оголосив про старт проєкту «Дія. Цифрова освіта», що пропонує корисні програми й курси для школярів у форматі навчальних серіалів. Приміром, на сайті платформи вже розміщено такі оригінальні відеоуроки, як «Діджитал-фізкультура для школярів за участі зірок спорту», «Як стати

YouTube-блогером», «Про кібербулінг для підлітків», «Кіберняні», «Онлайн-інструменти протидії домашньому насильству», «Вступ: діджитал-маркетинг для школярів та студентів», «Штучний інтелект для школярів», «Підприємництво для школярів». До того ж, Мінцифра долучилася до формування системи «Слухай» – найбільшої онлайн-бібліотеки аудіокниг українською мовою, озвучених голосами українських зірок.

У 2019 р. Міністерство цифрової трансформації здійснило перше в історії України соціологічне дослідження цифрових навичок громадян, що мало на меті відстежити динаміку в розвитку діджиталнавичок населення України та проаналізувати вплив суспільно-економічної ситуації на рівень цифрової безпеки. За результатами останнього дослідження, з 2019 до 2023 року частка інтернет-користувачів у загальній структурі населення збільшилась на 8% і становить 94%. Частота практик користування інтернетом має прямий зв'язок із віком респондентів. Серед найстаршої категорії (60-70 років) щодня інтернет використовує 71% опитаних, а серед наймолодшої категорії дорослих (18-29 років) цей показник сягає 96%. Водночас діти, які мешкають у селах, частіше за інших переймаються, чи достатньо хороші їхні цифрові навички – 41% проти 33% в містах та 32% в обласних центрах. Окрім того, вони менше обізнані, як захистити свої дані при користуванні інтернетом. Показник згодних із цим твердженням серед сільської молоді становить 39%, позаяк серед міської молоді й мешканців обласних центрів – 23% і 29% відповідно. Це означає, що підлітки, які живуть у сільській місцевості, потребують додаткової уваги щодо проведення заходів, спрямованих на поглиблення цифрових навичок, зокрема, у сфері кібергігієни [9].

На нашу думку, саме освітяни стали тією професійною спільнотою, яка найшвидше інтегрувалася в нове цифрове середовище, демонструючи ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності. На цю обставину вказує О. Мельник: «Ключову роль відіграє цифрова компетентність учителів, від якої залежить їх уміння організувати та

проводити якісне дистанційне навчання. Все більше вчителів, розуміючи значущість сучасних засобів, форм та методів навчання, підвищують свій рівень цифрової компетентності у різний спосіб з метою забезпечення ефективного викладання під час дистанційної форми здобуття освіти» [7, с. 152]. Наразі констатуємо солідний кейс навчально-методичних розробок вітчизняних педагогів, у яких репрезентується оригінальний підхід до форм дистанційного навчання. Про це свідчать результати Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» та Національної премії для видатних вчителів Global Teacher Prize Ukraine.

У 2020 р. Запорізький національний університет затвердив Положення про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання [10]. Документ визначив основні засади організації дистанційного навчання: проведення лекцій, семінарів, лабораторних і практичних занять, консультацій, самостійної роботи, практичної підготовки, поточного й підсумкового контролю з використанням відеозв'язку (BigBlueButton Moodle, ZOOM, GoogleMeet та ін.).

Успішний досвід запровадження дистанційної освіти в умовах карантинних обмежень, спричинених поширенням коронавірусної інфекції, дозволив університету оперативно й «безболісно» відновити навчальний процес уже на початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну – 28 березня 2022 р. Система електронного забезпечення навчання ЗНУ дотепер вважається головним елементом цифрового середовища закладу та основним інструментом дистанційного навчання, самостійної та позааудиторної роботи здобувачів освіти, а також ефективним майданчиком комунікації між науково-педагогічними працівниками й студентами.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій оптимізує модель дистанційної освіти та самостійного вивчення дисципліни студентом. Водночас навчальний процес набуває різних форматів, приміром, застосовується синхронна й асинхронна онлайн-комунікація в інтерактивному навчальному середовищі або віртуальних спільнотах замість фізичного класу. За слухним

зауваженням канадського дослідника Д. Гаррісона: «Фокус зміщується на освітню транзакцію у формі віртуальної спільноти студентів, яка є сталою протягом тривалого часу» [11, р. 49]. Водночас дослідник оперує поняттям «присутність викладача» – «зусилля та діяльність, пов'язані з проектуванням, сприянням і спрямуванням когнітивних і соціальних процесів у навчальних спільнотах з метою реалізації особистісно значущого й ціннісноорієнтованого навчання» [11, р. 2].

У Положенні про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання ЗНУ чітко прописується алгоритм взаємодії викладача й здобувача освіти щодо кожного виду занять. Наприклад, документом передбачено технологічний формат лекцій, консультацій, семінарів, що «мають проводитися з використанням інформаційно-комунікаційних технологій для роз'яснення здобувачам вищої освіти матеріалів навчальних дисциплін та методики їх опрацювання відповідно до робочої програми» [10]. Самостійна робота забезпечується ресурсами СЕЗН ЗНУ (теоретичні матеріали, тести, практичні завдання та ін.). За Положенням, інші види навчальних занять (ділові ігри, виконання проєктів у групах тощо) можуть проводитися дистанційно у синхронному або асинхронному режимі.

Доречним видається досвід взаємодії викладачів і студентів Відкритого університету Великої Британії (Open University) в контексті застосування методу «відкрите навчання з підтримкою». Методика викладання передбачає дотримання таких принципів: «гнучкість» – студенти навчаються тоді і коли вони хочуть, аби поєднувати освіту, роботу, сім'ю та інші зобов'язання; «все включено» – студенти отримують усі якісні навчальні матеріали; «підтримка» – персональні тьютори надають академічні консультації, керівництво та відгуки на роботи студентів, а також проводять групові заняття; і спеціалісти-консультанти готові допомогти з іншими аспектами навчання»; «соціальність» – студенти збираються разом на заняттях, денних школах, у неформальних навчальних

групах, а також через онлайн-конференції, навчальні мережі та форуми курсів [12].

Open University пропонує здобувачам освіти модель «week-by-week study planner», у якому передбачені усі форми взаємодії академічної спільноти та види дистанційних занять. Щотижневий планер містить такі розділи: оцінювання (терміни й алгоритми виконання занять); «система бронювання уроків»: кімната онлайн-навчання та контактні дані викладача; модульні форуми (обговорення тем з іншими студентами, виконання спільних проєктів, додаткові консультації; матеріали та ресурси модуля в онлайнформатах.

Українські педагоги наразі вимушені працювати в інших суспільно-політичних, економічних, інформаційно-психологічних реаліях. Утім, високий коефіцієнт цифрової грамотності наших освітян уможливорює безбар'єрну взаємодію зі студентською аудиторією. Так, з метою встановлення невимушеної і паритетної комунікації зі студентами викладачі філологічного факультету ЗНУ активно упроваджують в освітній процес роботу зі штучним інтелектом через ChatGPT. Науково-педагогічні працівники застосовують імерсивні технології, які уможливають занурення у віртуальну реальність, стимулюючи розвиток критичного мислення й креативності. Приміром, викладання фахових дисциплін для слухачів освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література)» відбувається у режимі створення художніх портретів літературних творів за допомогою ChatGPT. Так само зовнішня комунікація філологічного факультету зі школярами відбувається через згенерований штучним інтелектом образ Орисі. Показово, що авторкою віршованого тексту відеозвернення Орисі до абітурієнтів є студентка факультету, візуальний образ й аудіосупровід – робота штучного інтелекту. Невимушеній і творчій комунікації викладача і студентів сприяє платформа «Казка», яка дозволяє генерувати по 5 казок щодня на різні теми, сприяє розвитку креативності студентів (<https://kazka.fun/>). Згенеровані цим інструментом казки можна редагувати, адже наразі штучний інтелект все одно поступається людині в плані стилістичної довершеності, або

пропонувати альтернативну версію розв'язки. Ми б не були такими однозначно скептичними в контексті використання штучного інтелекту в освітньому процесі (як стверджують деякі колеги-практики), адже потенціал ШІ можна і треба використовувати з навчальною метою. Так, наприклад, студентам можна пропонувати завдання зі створення в чат-боті <https://naurok.com.ua/chat> бесіди з письменником. Лише знаючи його життєвий і творчий шлях, вони зможуть розвинути діалог або виявити фактичні помилки та потім їх прокоментувати.

Отже, активізація навчальної діяльності студентів-філологів Запорізького національного університету онлайн вимагає застосування спеціальних методик і стратегій, які враховують специфіку дистанційного навчання та особливості філологічної освіти. Однією з ефективних методик є використання інтерактивних завдань, які стимулюють процес навчання. Це можуть бути онлайн-вікторини, кросворди, інтерактивні вправи та симуляції, які дозволяють застосовувати свої знання на практиці та отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Іншою ефективною стратегією є організація групової роботи та співпраці між студентами. Це може бути реалізовано через створення віртуальних навчальних груп, в яких студенти працюють над спільними проєктами, обговорюють навчальний матеріал та обмінюються ідеями. Також необхідно використовувати інструменти для онлайн-співпраці, такі як Google Docs та Microsoft Teams, які дозволяють працювати над спільними документами та обмінюватися повідомленнями в режимі реального часу. Крім того, важливим є використання мультимедійних матеріалів і візуалізації (наприклад, Adobe Creative Suite та Camtasia Studio) для активізації навчальної діяльності студентів незалежно від рівня технічної оснащеності здобувачів.

Основними інтерактивними техніками, застосованими педагогами філологічного факультету постають мозковий штурм, «світове кафе», кейс-стаді, проєктна діяльність, тренінгові технології. Сервіси візуального контенту: «хмарки слів», QR-коди, платформи для створення інтелектуальних карт та інфографіки, Canva, Genially, платформи для створення інтерактивних плакатів (Thinklink) та

інтерактивних аркушів (Liveworksheet), платформи для створення мемів. Сервіси для створення інтерактивних завдань та гейміфікації освітнього контенту: Learningapps, Wordwall, Quizizz, Kahoot.

Найголовнішим майданчиком дистанційного навчання на факультеті є Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – платформа, яка синергує педагогічний доробок викладача й зусилля студента у персоналізоване навчальне середовище. Платформа Moodle була розроблена М. Дугіамасом з метою розробки онлайнкурсів, комунікації між студентами й викладачами, а також спільного створення контенту. Перша версія Moodle була випущена 20 серпня 2002 року.

Зауважимо, усі НПП Запорізького національного університету створюють електронні сторінки дисциплін, керуючись Вимогами до планування і розробки електронного контенту навчальної дисципліни (2014). Так, електронний курс повинен містити основні три частини: нульову секцію, змістові модулі (розділи) – кількість секцій (розділів) відповідно до кількості змістових модулів навчальної дисципліни; підсумковий контроль.

Нульова секція встановлюється автоматично при створенні електронного курсу і містить обов'язкове посилання до форуму новин курсу. Саме цей розділ електронної сторінки дисципліни створює її візуальну картину й містить посилання на усі можливі засоби комунікації викладача й студента. Нульова секція повинна містити: силабус, інформацію про автора дисципліни та викладачів, які проводять навчальні заняття (кафедра, e-mail, телефон, інші контакти, бажано фото або відеовітання); систему накопичення балів; презентацію навчальної дисципліни; електронний варіант базового підручника дисципліни (в якому міститься інформація, покладена в основу поточного та підсумкового контролю) або посилання на нього (посилання може бути бібліографічним); посилання до інформаційних ресурсів, які студент має використовувати у навчальному процесі (підручники, навчальні посібники, мультимедійні матеріали, інтернетресурси, електронні підручники, електронні

курси та ін.); інструктивно-методичні матеріали до практичних, семінарських і лабораторних занять, самостійної роботи тощо; інші матеріали, які можуть бути використані для організації та проведення навчального процесу.

Наступний розділ електронної сторінки дисципліни має назву «Змістові модулі». Секції для змістових модулів (розділи) встановлюються шляхом редагування електронного курсу. Секції можна додавати, переміщати та видаляти в межах електронного курсу. Кожна секція редагується, назву секції змістового модулю (розділу) визначає викладач. Водночас секція змістового модуля (розділу) передбачає два контрольних заходи і обов'язково повинна містити: матеріали лекцій, вказівок та завдань до самостійної (практичної, лабораторної) роботи, теми семінарських занять тощо; контрольний захід «Тест» (оцінювання теоретичних знань), розроблений в СЕЗН ЗНУ; контрольний захід «Завдання» (оцінювання практичних вмінь), розроблений в СЕЗН ЗНУ.

Зауважимо, що запропонована структура електронної сторінки дисципліни дозволяє викладачеві виявити творчий підхід і цифрові навички створення контенту в оформленні кожного розділу. Приміром, формування тесту передбачає не тільки текстовий додаток, а додавання відео- та аудозаписів, малюнків, що стимулює зацікавленість студента. Водночас здобувач може висловити власну думку не тільки через вибір однієї відповіді з множини, а й через такий формат, як «Есей».

Викладачі філологічного факультету реалізують комунікаційну структуру дистанційних занять за допомогою різних сервісів, зокрема віртуальних дошок і платформ Padlet.com, Jamboard, Miro, Canva, які уможливають важливий творчий контакт викладача зі студентами, а графічний дизайн занять унаочнює спектр знань, умінь та навичок здобувача.

Попри безумовні переваги та нові можливості дистанційного навчання майбутніх вчителів-словесників, така форма здобуття освіти зазнає низки викликів, які потребують уважного аналізу та ефективних рішень. Однією з головних проблем є забезпечення якісного доступу до необхідних ресурсів для

всіх студентів. На жаль, не всі мають однаковий рівень технічної оснащеності та стабільне інтернет-з'єднання, що створює нерівні умови для навчання, адже частина студентів перебуває за кордоном або на тимчасово окупованих територіях. Важливо розробити стратегії, які б дозволяли забезпечити доступ до навчальних матеріалів та онлайн-занять для всіх студентів, незалежно від їхньої локації та можливостей.

Іншим викликом є підтримка мотивації та залучення до активної участі в освітньому процесі, адже дистанційне навчання може бути ізолюючим і призвести до зниження інтересу, втрати зв'язку з одногрупниками. Для цього важливо передбачати групові форми роботи, які б повертали відчуття спільноти та сприяти активній взаємодії. Не менш важливо забезпечити своєчасний зворотний зв'язок від викладачів, щоб студенти відчували підтримку та мали можливість покращувати свої знання та навички, бо за відсутності належної комунікації між здобувачем і викладачем виникає «транзакційна дистанція». У нагоді стануть принципи А. Чикеренга та З. Гамсона: заохочення взаємодії між студентами й викладачами; розвиток взаємообміну і співпраці між студентами; активне навчання; швидкий фідбек; чіткі терміни виконання завдання; орієнтування здобувачів на високі результати; повага до унікальності кожного студента [13].

Крім того, важливим викликом є забезпечення якісної оцінки знань і навичок студентів у дистанційному форматі. Традиційні методи оцінювання, такі як письмові іспити, усні відповіді можуть бути складними для реалізації онлайн. Важливо розробити альтернативні форми оцінювання, такі як проєкти, презентації, онлайн-тести та есе, які дозволять оцінити не лише знання фактів, але й здатність застосовувати їх на практиці. Також необхідно використовувати інструменти для запобігання академічній недоброчесності з метою об'єктивного оцінювання.

Резюмуючи вище викладене, пропонуємо виділити такі виклики та перспективи в контексті організації дистанційного навчання майбутніх вчителів-словесників.

Таблиця 1

Аспект	Виклики	Перспективи
Технічний	Відсутність у деяких здобувачів освіти доступу до якісного інтернету та пристроїв	Удосконалення технологій і доступності інтернету
Організаційний	Відсутність належної методики та підготовки викладачів	Розвиток ефективних онлайн-методик навчання
Мотиваційний	Втрата концентрації, низький рівень самодисципліни	Гнучкий графік навчання, індивідуальний підхід
Соціальний	Відсутність безпосереднього спілкування з викладачами та однолітками	Розвиток інтерактивних платформ та онлайн-спільнот
Оцінювальний	Складність у дотриманні академічної доброчесності, об'єктивність оцінювання	Використання штучного інтелекту для аналізу прогресу студентів
Здоров'язбережувальний	Збільшення навантаження на зір, малорухливий спосіб життя	Розвиток програм з балансування екранного часу

Джерело: власна розробка авторів

Висновки. Упровадження моделей дистанційного навчання, а відтак і їх наукового осмислення пов'язане з процесами розбудови інформаційного суспільства та цифровізації всіх ланок суспільного життя в Україні. Наразі дистанційна освіта постає магістральною платформою індивідуалізованого навчання українців у різних куточках світу. Саме педагогічний досвід дистанційної освіти формує не лише спеціалізоване навчальне середовище трансляції знань, а й творить інтелектуальну й духовну складову нашої нації. Українські педагоги, вимушені працювати в надзвичайно складних соціально-економічних, психоемоційних і безпекових умовах, демонструють високі показники своєї цифрової грамотності, забезпечуючи безбар'єрну взаємодію зі студентською аудиторією. Однак для цього необхідно забезпечити своєчасний зворотний зв'язок, створити умови для обміну досвідом та співпраці між

здобувачами освіти, а також використовувати інноваційні інформаційні технології. Водночас сучасний освітній процес набуває різних форматів, приміром, застосовується синхронна й асинхронна онлайн-комунікація в інтерактивному навчальному середовищі або віртуальних спільнотах, замість фізичного класу. Переконані, що подальший поступ дистанційної освіти в Україні передбачатиме упровадження світових стандартів змішаного («гібридного») навчання, за якого здобувач матиме можливість самостійно формувати власну освітню траєкторію та обирати зручний цифровий контент.

Список використаних джерел

1. Виклики й досягнення: два роки повномасштабного вторгнення. Міністерство освіти і науки України : вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/news/vikliki-y-dosyagnennya-dva-roki-povnomasshtabnogo-vtorgnennya> (дата звернення: 02.02.2025).
2. Keegan D. Synchronous E-learning Systems. *The impact of technology on distance learning students*. Ed. F. Agrusti, D. Keegan, G. Kismihok. 2008. Pp. 66-76 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/235695953_The_impact_of_technologies_on_distance_learning_students (дата звернення: 01.02.2025).
3. Dron J., Anderson T. Teaching Crowds - Learning and Social Media. Edmonton: AU Press. 2014, 353 p. URL: https://www.aupress.ca/app/uploads/120235_99Z_Dron_Anderson-Teaching_Crowds.pdf (дата звернення: 30.01.2025).
4. Holmberg B. The Evolution, Principles and Practices of Distance Education. Universität Oldenburg : BIS-Verlag der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, 2008. 171 p.
5. Tait A. Reflections on Student Support in Open and Distance Learning. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 2003. Vol. 4 (1).

Рр. 1-9. <https://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/134/214> (дата звернення: 01.02.2025).

6. Биков В.Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: колективна монографія*. Київ : Атіка, 2005. С.77-92.

7. Мельник О. Досвід організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти України. *Проблеми освіти*. 2023. Вип. 1(98). 2023. С. 151-173. URL : <https://imzo-journal.org.ua/index.php/journal/article/view/93/85> (дата звернення: 02.02.2025).

8. Хитько М., Кулик А. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти «Публічне управління та адміністрування»*. 2022. № 1 (2). С. 72-78.

9. Дослідження цифрових навичок українців. *Міністерство цифрової трансформації України : вебсайт*. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf (дата звернення: 30.01.2025).

10. Положення про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в Запорізькому національному університеті. Запоріжжя, 2020. URL: https://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/normatyvna_basa/polozhennya_pro_organ_zats_yu_op_na_zasadakh_dist_navch.pdf (дата звернення: 01.02.2025).

11. Garrison D. R. E-Learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice. New York : Taylor & Francis, 2021. 142 p.

12. Open University. URL: <https://about.open.ac.uk/teaching-and-research>. (дата звернення: 01.06.2024).

13. Chickering A. W., Gamson Z. F. Applying the seven principles for good practice in undergraduate education. *New Directions for Teaching and Learning*. San Francisco: Jossey-Bass, 1991. 248 p.

14. [Про затвердження Положення про дистанційне навчання](#) МОН України : Наказ, Положення від 25 квітня 2013 р. № 466 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 01.02.2025).

15. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 29.01.2025).

16. Романовський О. Г., Квасник О. В., Мороз В. М., Підбуцька Н. В., Резнік С. М., Черкашин А. І., Шаповалова В. В. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної освіти навчання в системі вищої освіти України. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2019. Т. 74. №6. С. 20-42. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/103>. (дата звернення: 03.02.2025).

17. Tomasik M. J., Helbling L. A., Moser U. Educational gains of in-person vs. distance learning in primary and secondary schools: A natural experiment during the COVID-19 pandemic school closures in Switzerland. *International Journal of Psychology*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1002/ijop.12728> (дата звернення: 01.02.2025).

18. Oleksiuk V., Oleksiuk O. Spirin O. Comparative Study of the Support of Academic Clouds Based on Apache CloudStack and Proxmox VE Platforms. *Proceedings of the 2nd Myroslav I. Zhaldak Symposium on Advances in Educational Technology*. 2021. P. 349–361.

19. Proces edukacyjny w czasie wojny i powojennej odbudowy Ukrainy z integracją ze wspólnotą europejską : monografia / Instytut Pedagogiki NANP Ukrainy; red. O. Topuzov, M. Holovko, Z. Sharlovych, K. Ladonia; [Zespół autorski]. – [Wydanie elektroniczne]. Łomża-Kijów, 2024 r. – 276 s.